

ΙΩΑΝΝΑ ΖΟΥΜΠΕΡΗ

ΟΙ ΠΕΡΣΕΣ ΜΑΓΟΙ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ:
Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑ (4^{ος}-6^{ος} αι.)*

Οι ιερείς των Ζωροαστρών, γνωστοί ως Μάγοι στον ελληνορωμαϊκό κόσμο¹, έπαιξαν έναν πρωταγωνιστικό θρησκευτικό αλλά και πολιτικό ρόλο στις βυζαντινοπερσικές σχέσεις, κατά τη διάρκεια της βασιλείας των Σασανιδών στο Ιράν (224-651). Τούτο μαρτυρεί η πληθώρα των αναφορών των αφηγηματικών βυζαντινών πηγών, στις αρμοδιότητες και στις δραστηριότητες των Μάγων κατά τη Σασανιδική περίοδο. Οι πληροφορίες που οι βυζαντινοί ιστοριογράφοι ενσωματώνουν στις αφηγήσεις τους για τους Μάγους, τονίζουν τον καθοριστικό ρόλο των τελευταίων στην εσωτερική συνοχή του περσικού βασιλείου και βοηθούν στην κατανόηση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του και πολιτικής του ιδεολογίας.

Οι πρώτοι Σασανίδες βασιλείς στην προσπάθειά τους να νομιμοποιήσουν και να σταθεροποιήσουν το θρόνο τους, μετά την αρπαγή της εξουσίας από τους Πάρθους, στράφηκαν προς το ιερατείο, ανέδειξαν τον Μαζδαϊσμό ως κρατική θρησκεία και αντικατέστησαν την ανοχή των Πάρθων με μια συνεχώς εντεινόμενη θρησκευτική αδιαλλαξία, κυρίως επί βασιλείας βάραμ β' (274-291), Σαπώρ β' (309-379), και Ισδιγέρδη β' (430-457)². Παράλληλα συνέδεσαν τη δυναστεία τους μ' αυτήν

* Το παρόν άρθρο παρουσιάστηκε ως ανακοίνωση στην *Β' Επιστημονική Διημερίδα του Τομέα Αρχαίας και Μεσαιωνικής Ιστορίας* του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (14-15/5/2010).

1. Από το ιρανικό *magus*, *magu*, λατιν. *magus* (Boyce 2007, σσ. 48, 49). Η ετυμολογία της λέξης συνδέεται με την αρχαία ρίζα *magu-* που σημαίνει *φυλή και μέλος φυλής*, (De Jong 1997, σ. 387). Ελληνικά και Μαγώγ και Μαγουσαίοι. *Μαγώγ: ο Πέρσης, οπ μαγεία και αστρολογία από Μαγουσαίων ηρξατο. Οί γαρ τοι Πέρσαι Μαγώγ υπό τών έγχωρίων ονομάζονται και Μαγουσαίοι οί αντοι (Λεξικόν Σουίδα: Μάγοι, Μαγώγ)*.

2. Ghirshman 2009 σσ. 313, 314. Daryae 2009, σ. 14. Δύο από τα σημαντικά χαρακτηριστικά του κράτους των Σασανιδών ήταν η κληρονομική αριστοκρατία και ο κλήρος (Bury 1958 τ. Ι, σσ. 90, 91). Η σύγχρονη έρευνα επεσήμανε ότι η εύνοια του Μεγάλου Κωνσταντίνου προς τον Χριστιανισμό και η ανάδειξη

ΙΩΑΝΝΑ ΖΟΥΜΠΕΡΗ

ΟΙ ΠΕΡΣΕΣ ΜΑΓΟΙ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ:
Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΦΙΑ (4^{ος}-6^{ος} αι.)*

Οι ιερείς των Ζωροαστρών, γνωστοί ως Μάγοι στον ελληνορωμαϊκό κόσμο¹, έπαιξαν έναν πρωταγωνιστικό θρησκευτικό αλλά και πολιτικό ρόλο στις βυζαντινοπερσικές σχέσεις, κατά τη διάρκεια της βασιλείας των Σασανιδών στο Ιράν (224-651). Τούτο μαρτυρεί η πληθώρα των αναφορών των αφηγηματικών βυζαντινών πηγών, στις αρμοδιότητες και στις δραστηριότητες των Μάγων κατά τη Σασανιδική περίοδο. Οι πληροφορίες που οι βυζαντινοί ιστοριογράφοι ενσωματώνουν στις αφηγήσεις τους για τους Μάγους, τονίζουν τον καθοριστικό ρόλο των τελευταίων στην εσωτερική συνοχή του περσικού βασιλείου και βοηθούν στην κατανόηση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του και πολιτικής του ιδεολογίας.

Οι πρώτοι Σασανίδες βασιλείς στην προσπάθειά τους να νομιμοποιήσουν και να σταθεροποιήσουν το θρόνο τους, μετά την αρπαγή της εξουσίας από τους Πάρθους, στράφηκαν προς το ιερατείο, ανέδειξαν τον Μαζδαϊσμό ως κρατική θρησκεία και αντικατέστησαν την ανοχή των Πάρθων με μια συνεχώς εντεινόμενη θρησκευτική αδιαλλαξία, κυρίως επί βασιλείας βάραμ β' (274-291), Σαπώρ β' (309-379), και Ισδιγέρδη β' (430-457)². Παράλληλα συνέδεσαν τη δυναστεία τους μ' αυτήν

* Το παρόν άρθρο παρουσιάστηκε ως ανακοίνωση στην *Β' Επιστημονική Διημερίδα του Τομέα Αρχαίας και Μεσαιωνικής Ιστορίας* του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (14-15/5/2010).

1. Από το ιρανικό *magus*, *magu*, λατιν. *magus* (Boyce 2007, σσ. 48, 49). Η ετυμολογία της λέξης συνδέεται με την αρχαία ρίζα *magu-* που σημαίνει *φυλή και μέλος φυλής*, (De Jong 1997, σ. 387). Ελληνικά και Μαγώγ και Μαγουσαίοι. *Μαγώγ: ο Πέρσης, οπ μαγεία και αστρολογία από Μαγουσαίων ηρξατο. Οί γαρ τοι Πέρσαι Μαγώγ υπό τών έγχωρίων ονομάζονται και Μαγουσαίοι οί αντοι (Λεξικόν Σουίδα: Μάγοι, Μαγώγ).*

2. Ghirshman 2009 σσ. 313, 314. Daryae 2009, σ. 14. Δύο από τα σημαντικά χαρακτηριστικά του κράτους των Σασανιδών ήταν η κληρονομική αριστοκρατία και ο κλήρος (Bury 1958 τ. Ι, σσ. 90, 91). Η σύγχρονη έρευνα επεσήμανε ότι η εύνοια του Μεγάλου Κωνσταντίνου προς τον Χριστιανισμό και η ανάδειξη

των Αχαιμενιδών, αλλά και των μυθικών Καγιανιδών και πρόβαλαν τους εαυτούς τους ως εκλεκτούς του θεού. Ανάγλυφη παράσταση σε βράχο στη νεκρόπολη του Naqsh-e Rostam στο νότιο Ιράν, όπου και οι τάφοι των Αχαιμενιδών, που χρονολογείται στις αρχές του τρίτου αιώνα, παριστάνει τον πρώτο βασιλιά της δυναστείας Αρδασίρ Α' (224-239) να παίρνει τα σύμβολα της εξουσίας από τον ίδιο τον θεό Αχούρα Μάζδα. Η παράσταση σαφώς υποδηλώνει ότι η άνοδος του Αρδασίρ στο θρόνο ήταν προϊόν θείας επιλογής και ο ίδιος κατείχε πλέον το θείκο χάρισμα³. Ότι ο Αρδασίρ κατέστησε τον Μαζδαϊσμό μια κρατική πλέον θρησκεία, μαρτυρούν και τα νομίσματα των Σασανιδών στην οπίσθια όψη των οποίων εμφανίζεται η ιερή άσβεστη φλόγα σε κλιμακωτό βάθρο⁴.

Κυρίαρχη φιγούρα της μαζδαϊκής θρησκείας οι Μάγοι, ήταν γνωστοί στους Έλληνες της Μικράς Ασίας και ειδικά της Καππαδοκίας και της Ιωνίας από την εποχή των Αχαιμενιδών, αλλά μετά την άνοδο στο θρόνο του Ιράν του πρώτου Σασανίδα βασιλιά Αρδασίρ Α' (Αρταξέρξη), που ήταν και ο ίδιος Μάγος⁵, ο ρόλος και η θέση τους αναβαθμίστηκε. Σύμφωνα με τον Αγαθία «*τό μαγικόν φύλον έγκρατές γέγονε και αγέρωχον*» και έκτοτε τίποτα δεν μπορούσε να θεωρηθεί δίκαιο και σωστό, αν προηγουμένως δεν είχε εγκριθεί από τους Μάγους: «*καί ονδέν όποϊόν παρα Πέρσαις δόξειεν αν εννομόν τε είναι και δίκαιον, ο γε μη νπό μάγου έμπεδωθειή*»⁶.

Από την εποχή αυτή και μετά (τρίτη δεκαετία τρίτου αιώνα) οι Μάγοι απέκτησαν πρόσθετες εξουσίες και κατέστησαν πυλώνες του θρόνου και του κράτους, όπως μαρτυρούν οι συμβουλές που ο ιδρυτής της δυναστείας Αρδασίρ Α' έδωσε στο διάδοχο και γιό του Σαπώρ Α' (240-270): «*Θρησκεία και βασιλεία είναι αχώριστες και αλληλοεξαρτώμενες σαν αδέρφια. Γιατί η θρησκεία είναι το θεμέλιο της βασιλείας και η βασιλεία ο προστάτης της θρησκείας. Ό,τι στερείται θεμελίου προορίζεται να καταστραφεί και ό,τι δεν προστατεύεται εξαφανίζεται*»⁷. Ανάλογες αναφορές για τη σχέση θρησκείας και βασιλείας απαντώνται και στο γράμμα του Αρχι-

του κλήρου σε πυλώνα της βασιλείας, παράλληλα με την ανάθεση σ' αυτόν σημαντικών κοσμικών καθηκόντων, φανερώνουν έναν επηρεασμό, καθ' όσον σχεδόν ταυτίζονται με τα γεγονότα στο Ιράν κατά τον προηγούμενο αιώνα, βλ. Wisehofer 2010, σ. 211· Fowden 1993, σ. 81· Vryonis 1967, σ. 15.

3. Herrmann 2000, σσ. 35-45· Daryae 2008, σ. 10· Frye 1964, σσ. 36-55.

4. Gobi 2006, σσ. 322-336· Gariboldi 2010, σσ. 96-109.

5. «*Ην δέ γε οντος τή μαγική κάτοχος ιερουργία και αυτουργός τών απορρήτων*» (Αγαθίας, β.26.3).

Ο πρώτος βασιλιάς των Σασανιδών ήταν ιερέας στο νάο της Αναχίτα στην πόλη btaκhr της Περσίδος (Fars), καθώς και ο πατέρας του Πάπακ (Babak) το ίδιο και ο ιδρυτής της δυναστείας και πάππος του, Σάσαν.(Tabari, σ. 4). βλ. επίσης, Chaumont 1958, σσ. 154-175· Daryae 2008, σ.11

6. Αγαθίας, β.26.3, β.26.5. Για TMυς Μάγους στον Αγαθία βλ. Cameron 1969/1970, σσ. 67-183.

7. Masudi, σ. 162· Frye 2006, σ. 134.

μάγου Tansar, πνευματικού ηγέτη κατά την εποχή του πρώτου Σασανίδη βασιλιά, προς τον βασιλιά του Ταμπριστάν⁸.

Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν ότι οι Μάγοι δεν περιορίστηκαν στην εκτέλεση των ιερατικών τους καθηκόντων αλλά εμφανίζονται στις πηγές και ως πολιτικοί σύμβουλοι του ηγεμόνα, με συνεχή παρουσία στη βασιλική αυλή, θεματοφύλακες των θρησκευτικών εθίμων και εισπράκτορες φόρων. Είχαν δικαστικές και ανακριτικές αρμοδιότητες, συμμετείχαν στην εκπαίδευση αλλά και στις εκστρατείες, και έστεφαν τον Μέγα βασιλέα⁹.

Ο Προκόπιος στους *Περσικούς Πολέμους* αναφέρεται συχνά στους Μάγους λέγοντας πως ακολουθούν τον βασιλιά στις εκστρατείες και δίνουν συμβουλές: Ο βασιλιάς Περόζης (459-484) ζητά την συμβουλή των Μάγων για το πώς πρέπει ν' αντιμετωπίσει τους Ευθαλίτες Ούννους και ο Χοσρόης Α' (531-579) δεν αποφασίζει επίθεση κατά της Έδεσσας αν δεν πάρει την έγκριση των Μάγων. Οι Μάγοι αποφασίζουν μετά από αίτημα του Σαπώρ β' (309-379) για την ποινή που θα επιβληθεί στον βασιλιά της Αρμενίας Αρσάκη για την προδοσία του, αλλά συγχρόνως υπενθυμίζουν και τα θρησκευτικά καθήκοντα του βασιλιά: «είναι γαρ νόμον τας του ήλιου ανατολας προσκυνείν ημέρα έκαστη»¹⁰. Η μεγάλη πολιτική δύναμη των Μάγων προκύπτει και από το γεγονός ότι μπορούσαν να επηρεάζουν, συμμαχώντας με τους ευγενείς, τόσο την εκλογή και στέψη όσο και την καθάρηση και απομάκρυνση του βασιλέα των βασιλέων¹¹.

Σύμφωνα με την σωζόμενη επιγραφή του Αρχιμάγου Καρτίρ¹², χαραγμένη στον

8. Boyce (1968)· της ίδιας (2007) σσ. 102, 103· Pourshariati 2008, σ. 324· Wiesehofer 2010, σ. 211. Η σύγχρονη έρευνα τοποθετεί χρονικά την επιστολή του Tansar περίπου στο τέλος της σασανιδικής περιόδου, στα πλαίσια της κρατικής προπαγάνδας για την ενίσχυση του θρόνου.

9. Duchesne-Guillemain 2008, σσ. 886-888· Wiesehofer 2010, σσ. 101, 176. Κατά την παρθική περίοδο το δικαίωμα της στέψης του Μεγάλου βασιλιά ανήκε στην οικογένεια των Σουρήνα, ενώ οι Μάγοι συμμετείχαν στο λεγόμενο συμβούλιο των σοφών που αποφάσιζε την εκλογή του βασιλιά (Wiesehofer 2010, σ. 139). Για τις διάφορες αρμοδιότητες των Μάγων όπως αυτές προκύπτουν και από το μαρτυρολόγιο βλ. Wiesehofer, στο ίδιο, σ. 176. Δεν υπάρχουν αναφορές για τη συμμετοχή Μάγων σε διπλωματικές αποστολές. Η παρουσία τους όμως στη σασανιδική αυλή και η πολιτική τους επιρροή κατά τις διαπραγματεύσεις είναι αναμφισβήτητη (Venetis 2003, σ. 77).

10. Προκόπιος, *Πόλεμοι*, Α.3.22, β.13.9, Α.5.19, Α.3.20. Για τους Μάγους στον Προκόπιο βλ. Born 2007, σσ. 189-192.

11. «Οί δέ Μάγοι Περσών, λυπηθέντες επί τώ συμβάντι (ελεύθερα να θρησκούνται οι Μανιχαίοι κατά το δόγμα αυτών) βουλευσάμενοι μετα τών συγκλητικών ήβουλήθησαν έκβαλείν αυτόν [τον Χοσρόη Α'] της βασιλείας και ποιησαι άντ'αντού τόν αδελφόν αντού», (Ιωάννης Μαλάλας, 18.69).

12. Gignoux 2008, σσ. 1205-1211 και 1973, σσ. 193-216· Boyce 2007, σσ. 109-111.

Κύβο του Ζωροάστρη στη νεκρόπολη του Naqsh-e-Rustam¹³, όπου και η περίφημη επιγραφή του βασιλιά Σαπώρ Α', η ζωροαστρική θρησκεία κυριαρχούσε σε όλους τους λαούς του Ιράν (*Eran*), επιβλήθηκε όμως και κατέστη υποχρεωτική και στους μη Ιρανούς (*Aneran*) που κατοικούσαν στα κατακτηθέντα από τους Πέρσες εδάφη¹⁴. Παράλληλα, σύμφωνα πάντα με την προαναφερθείσα επιγραφή, σ' αυτές τις κατακτηθείσες περιοχές ιδρύθηκαν πολλά ιερά του πυρός (πυρεία), ενώ διατάχθηκε η καταστροφή των ειδώλων και η εξαφάνιση θρησκευτικών ομάδων, όπως Χριστιανών, Γνωστικών, βραχμάνων, βουδιστών κλπ. που κατά τον Καρτίρ διέπονταν από διαβολικές δυνάμεις. Είναι φανερό πως οι Σασανίδες με την βοήθεια των Μάγων επιχείρησαν να μεταστρέψουν δια της βίας τους κατακτηθέντες λαούς στη Ζωροαστρική θρησκεία και πάντως η θρησκεία φαίνεται πως κατέστη θεμέλιος λίθος της σασανιδικής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής¹⁵. Ιδιαίτερα διαφωτιστικές πάνω σε αυτό το ζήτημα είναι οι μαρτυρίες των Αρμενίων ιστορικών. Σύμφωνα με τον Αρμένιο ιστορικό Ελισαίο: «Οι Σασανίδες κυβέρνησαν την αυτοκρατορία με την βοήθεια των Μάγων και της θρησκείας τους και πολέμησαν όλους όσους δεν ήθελαν ν' ασπασθούν αυτή την θρησκεία»¹⁶. Οι Αρμένιοι ιστορικοί Λάζαρος και Ελισαίος, καθώς και ο Ιωάννης Εφέσου δίνουν σημαντικές πληροφορίες για τις δραστηριότητες των Μάγων στην Περσαρμενία, την Ιβηρία και τη Λαζική. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι ο Πέρσης βασιλιάς Ισδιγέρδης β' (439-457) μετά από εισήγηση των

13. Συνολικά σώζονται τέσσερις επιγραφές του Μάγου Καρτίρ χαραγμένες σε βράχους σε διάφορες περιοχές του Ιράν. Οι επιγραφές είναι γραμμένες στον τύπο των επιγραφών των Μεγάλων βασιλέων των Αχαιμενιδών σε γλώσσα Pahlavi (μεσαιωνικά Περσικά) και χρονολογούνται στον 3ο αιώνα. Το κείμενο της επιγραφής στο Naqsh-e-Rustam σε αγγλική μετάφραση στον ιστότοπο: www.avesta.org/mp/kz.html.

14. Ως τέτοιες περιοχές στην επιγραφή του Καρτίρ, αναφέρονται η Κιλικία, η περιοχή της Καισάρειας, η Καππαδοκία, η Γαλατία, η Αρμενία, η Γεωργία και η Αλβανία. Οι περιοχές αυτές ανήκουν στις εκτός Ιράν περιοχές και οι κάτοικοί τους χαρακτηρίζονται μη Άριοι=ΑΜΜ^ σύμφωνα και με την επιγραφή του βασιλιά Σαπώρ Α' (Wiesehofer 2010, σ. 165). βλέπε πάνω στο θέμα αυτό: Chaumont 1973, σσ. 664-710. Στα νομίσματα των Σασανιδών εμφανίζονται επιγραφές δηλωτικές της εθνικής ταυτότητας των λαών του Ιράν: «*Ardashir sahan sah eran*» και «*Wharam sahan sah eran ud aneran*» (Gariboldi, 2010 σσ. 69, 71).

15. "Sasanian Iran was zoroastrianized to a greater extent than ever before in the country's previous history ... Religious authorities were present at many places, ... to watch over *divine service*, execution of rites and preservation of religious traditions" (Wiesehofer 2010, σ. 200). Σύμφωνα με τον Ιωάννη Μαλάλα (18.30) οι Μάγοι ως θεματοφύλακες της πατρώας θρησκείας δεν στρέφονταν μόνο κατά των χριστιανών αλλά γενικώς των αλλοθρήσκων και κυρίως κατά των Μανιχαίων, προσπάθησαν μάλιστα να ανατρέψουν τον βασιλέα Χοσρόη Α' όταν δια διατάγματος ο τελευταίος επέτρεψε στους Μανιχαίους να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. (βλ. παραπάνω υποσημείωση 11).

16. Venetis 2003, σ. 49.

Μάγων, εξέδωσε έδικτο σύμφωνα με το οποίο όλοι οι κάτοικοι της αυτοκρατορίας του έπρεπε να λατρέψουν τον ήλιο και το πυρ¹⁷. Κατά τον Αρμένιο ιστορικό Λάζαρο, ο ίδιος βασιλεύς Ισδιγέρδης β' απευθύνθηκε με διάγγελμα στους ευγενείς της Περσαρμενίας και τους κάλεσε ν' ασπασθούν τον Ζωροαστρισμό και ν' απορρίψουν την ψεύτικη και στείρα θρησκεία του Χριστιανισμού. Στο διάταγμα αυτό που είχαν συντάξει οι Μάγοι, γινόταν λεπτομερής αναφορά στα της λατρείας του θεού Αχούρα Μάζδα. Στην απάντησή τους οι ευγενείς δήλωσαν πως δεν θα υποκύψουν ποτέ στις θελήσεις των Μάγων, τους νομοθέτες των Περσών, όπως τους αποκαλούν¹⁸. Ο Ιωάννης Εφέσου αναφερόμενος στην εποχή του Χοσρόη Α' (531-579) τονίζει την πίεση των Μάγων στον Πέρση μονάρχη προκειμένου να επιβληθεί ο Ζωροαστρισμός σε όλους τους λαούς που βρίσκονταν υπό την εξουσία του¹⁹. Σύμφωνα με τον Αγαθία οι Λαζοί δίσταζαν να συνάψουν συμμαχία με τους Πέρσες, διότι ήξεραν ότι οι τελευταίοι θα τους υποχρέωναν να χάσουν τη θρησκευτική τους ελευθερία²⁰, το ίδιο δε αναφέρει ο Προκόπιος και για τους Ίβηρες²¹.

Από τα μέσα του τέταρτου αιώνα, η επικράτηση του Χριστιανισμού στη βυζαντινή αυτοκρατορία και η σταδιακή ανάδειξή του σε κρατική θρησκεία, στόχος της οποίας ήταν να εξαπλωθεί σ' όλα τα έθνη²², αποτέλεσε ένα όπλο για την επιβολή της ρωμαϊκής κυριαρχίας και προκάλεσε ιδιαίτερη ανησυχία στον ανατολικό γείτονα²³. Η υποταγή βαρβάρων λαών, όπως Γόθων (332) και Σαρματών (334) και η υπογραφή των σχετικών συνθηκών, είχε ως συνακόλουθο την σταδιακή μεταστροφή των λαών αυτών στο Χριστιανισμό²⁴. Είχε προηγηθεί η Αρμενία (314) με τον βα-

17. «*Que tous les peuples et toutes les langues qui sont dans mon empire abandonnent leurs fausses doctrines religieuses, et qu'ils viennent adorer le Soleil, en lui offrant des sacrifices comme a leur unique et seul Dieu, et rendent également un culte au Feu*» (Ελισαίος, σ. 188).

18. Λάζαρος, σσ. 309, 310.

19. Ιωάννης Εφέσου, 2.18.

20. Αγαθίας, Γ.14.1.

21. Προκόπιος, *Πόλεμοι*, Α.12.4-5.

22. «... την οικουμένην απασαν επέδραμον [οι Απόστολοι]... και Πέρσαις και Ρωμαίοις και Θραξί και Σκύθαις και Ύνδοις και Μαύροις και τή πάσ᾿ οικουμένη νόμους εθηκαν», (Ιωάννης Χρυσόστομος, *PG*, τ. 55, στ. 203).

23. Ο βιογράφος και προπαγανδιστής του Μεγάλου Κωνσταντίνου επίσκοπος Καισαρείας Ευσέβιος, πρόβαλε την εικόνα του Ρωμαίου Αυτοκράτορα ως εκλεκτού του θεού στη γη (Cameron-Hall 1999, σ. 35). Ο χριστιανός αυτοκράτωρ ως εκπρόσωπος του Θεού στη γη έχει ως στόχο την ειρηνική κατάκτηση όλων των εθνών μέσω της χριστιανικής θρησκείας (Πατούρα-Σπανού 2008, σσ. 56-59, 68).

24. Ευσέβιος, *Βίος*, 4.5-6 βλ. Barnes 1985, σ.131.

σιλιά της Τιριδάτη Γ' και η Ιβηρία (324)²⁵. Για τους βυζαντινούς εκκλησιαστικούς ιστοριογράφους ο εκχριστιανισμός των λαών του Ιράν ήταν θέμα χρόνου²⁶. Αυτός ο θρησκευτικός ανταγωνισμός, αυτός ο ιδεολογικός πόλεμος, ήταν επόμενο να φέρει αντιμέτωπους τους ιρανούς Μάγους με τους χριστιανούς επισκόπους²⁷. Η ιδεολογική αντιπαράθεση συνεχίστηκε τον πέμπτο και έκτο αιώνα, έφθασε δε στο αποκορύφωμά της τον έβδομο αιώνα με τον «ιερό πόλεμο» του Ηρακλείου ενάντια στον Χοσρόη β', πόλεμο που η σύγχρονη έρευνα χαρακτήρισε «Σταυροφορία»²⁸.

Διώξεις χριστιανών στο Ιράν σημειώνονται ήδη από την εποχή της βασιλείας του βάραμ β' (274-293) εποχή της παντοδυναμίας του Μάγου Καρτίρ²⁹. Η μεταστροφή όμως του Μεγάλου Κωνσταντίνου στο Χριστιανισμό και η εύνοια του βυζαντινού αυτοκράτορα προς την χριστιανική θρησκεία, κατέστησε τους χριστιανούς του Ιράν³⁰ πολιτικά ύποπτους για συνεργασία με τον εχθρό και επομένως εν δυνάμει εχθρούς³¹. Είναι χαρακτηριστικό ότι διωγμοί χριστιανών σημειώνονται κατά κανόνα στις περιόδους των πολεμικών βυζαντινοπερσικών συγκρούσεων και ιδιαίτερα κατά την βασιλεία του Σαπώρ β' (309-379), προς το τέλος της βασιλείας του Ισδιγέρδη Α'(399-420) και κατά τη διάρκεια της βασιλείας του υιού του τελευταίου, βάραμ Ε' (420-438)³². Οι εκτεταμένοι διωγμοί χριστιανών επί Σαπώρ β' προκάλεσαν την παρέμβαση του βυζαντινού αυτοκράτορα, ο οποίος σύμφωνα με τον Ευσέβιο, απέστειλε επιστολή προς τον Πέρση βασιλέα, περιέχουσα σαφή απει-

25. Σωζομενός, 2.7-8· Blockley 1992, σ. 11.

26. «... και Περσών δέ χριστιανίσει την αρχην ήγουμαι, όσοι προφάσει τών Όσροηνών και Αρμενίων έπιμιξίας, ώς ε'ικός, τοίς αυτοίθι θείοις ανδράσιν ώμίλησαν και της αυτών αρετης έπειράθησαν», (Σωζομενός, ό.π.).

27. “A religious antagonism in a profoundly religious world” (Garsoian 2006, σ. 590). Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής εύνοιας προς την συγκεκριμένη θρησκεία και από τις δύο δυνάμεις, ήταν ότι η υπακοή στον Πέρση μονάρχη συνεπάγετο πίστη στο Ζωροαστρισμό, και η υπακοή στον Ρωμαίο Αυτοκράτορα πίστη στο Χριστιανισμό. Blockley 1992, σ. 174, σημ. 25.)

28. Γλύκατζη-Αρβελέρ 1992, σ. 27· Κόλια-Δερμιτζάκη 1991, σσ. 167-186.

29. Διώξεις χριστιανών σημειώνονται και επί Πάρθων. Η διαφορά είναι ότι επί Πάρθων τους διωγμούς υποκινούσαν οι Μάγοι, ενώ επί Σασανιδών είχαν την κρατική στήριξη. (Wigram 1910, σ. 34). Γενικά για την εξάπλωση του Χριστιανισμού στο κράτος των Σασανιδών βλ. Labourt 1904· Christensen 1944, σσ. 258-315· Asmussen 2008, σσ. 924-948.

30. Χριστιανικές κοινότητες στο Ιράν υπήρχαν ήδη πριν την επικράτηση των Σασανιδών, αξιόπιστες όμως πηγές για την ιστορία και την οργάνωση της χριστιανικής εκκλησίας της Ανατολής έχουμε από τον τέταρτο αιώνα (Brock 1984, σ. 3).

31. Wigram 1910, σ. 34· Guillaumont 1969/1970, σσ. 42, 43· Barnes 1985, σ. 136· Dignas-Winter 2008, σ. 33.

32. Brock 1984, σ. 6.

λή στρατιωτικής επέμβασης αν οι διωγμοί δεν σταματούσαν³³. Η προσπάθεια ανάμειξης στα εσωτερικά ξένης χώρας για την προστασία μελών θρησκευτικής μειονότητας, σηματοδότησε την αρχή μιας πολιτικής χωρίς προηγούμενο, που έμελλε όμως να καταστεί στο μέλλον και μέχρι τις μέρες μας συνήθης πρακτική.

Οι εκτεταμένες διώξεις χριστιανών στο Ιράν που σημειώθηκαν επί Σαπώρ β' είχαν σαν αποτέλεσμα διώξεις αντίστοιχα ζωροαστρών στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ιδιαίτερα επί των ημερών της παντοδυναμίας της Αυγούστας Πουλχερίας³⁴. Οι ζωροάστρες υπέστησαν διώξεις ως παγανιστές και οι κοινότητές τους στη Μικρά Ασία γνωστές από την εποχή του Στράβωνα και του Πausανίας³⁵, βαθμιαία εξαφανίστηκαν³⁶. Μέχρι και τον πέμπτο αιώνα οι κοινότητες αυτές φαίνεται πως ήταν δραστήριες και πολυάνθρωπες και είχαν προκαλέσει το ενδιαφέρον των χριστιανών επισκόπων. Τον τέταρτο αιώνα ο Επιφάνιος, επίσκοπος Κωνσταντίας Κύπρου, χαρακτηρίζει αιρετικούς τους Μάγους της Μικράς Ασίας, τους οποίους αποκαλεί «Μαγουσαίους»³⁷, ενώ ο βασιλείος Αρχιεπίσκοπος Καισαρείας, αποκαλεί Μαγουσαίους γενικά όλους τους ζωροάστρες, οι οποίοι όπως λέει είναι πολλοί, διασπαρμένοι σε όλη των ρωμαϊκή επικράτεια. Κατηριάζει τα έθιμα και τις συνήθειές τους και γενικά το γεγονός πως ζουν απομονωμένοι από τους άλλους ανθρώπους, επικεντρώνει δε την κριτική του στην πρακτική των αιμομικτικών γάμων. Σημειώνει επίσης ότι οι Μαγουσαίοι δεν έχουν ιερά βιβλία και η ιερή παράδοσή τους μεταδίδεται προφορικά από γενιά σε γενιά³⁸.

33. Ευσέβιος, *Βίος*, 4.11-13. Θεοδώρητος Κύρου, 1.24. Σωζομενός, 2.15. βλ. επίσης Cameron 1999, σσ. 313, 314. Blockley 1992, σσ. 11, 37. Στην επιστολή υπήρχε έμμεση απειλή για επέμβαση στο Ιράν που οπωσδήποτε αύξησε τις ανησυχίες και ενίσχυσε τις υποψίες του Ιρανού μονάρχη για συνεργασία των χριστιανών με τον Ρωμαίο αυτοκράτορα.

34. Blockley 1992, σ. 55. Holm 1977, σσ. 155, 162. Συνέλλη 1986, σ. 57. Σύμφωνα με τον *Θεοδοσιανό Κώδικα* (*Περι της θρησκείας* XV 1.2) οι παγανιστές τίθενται υπό διωγμόν και σταδιακά εξαφανίζονται από τη ρωμαϊκή επικράτεια. Οι διώξεις των παγανιστών εντάθηκαν επί Ιουστινιανού: «*έθέσπισε δέ ο αυτός βασιλεύς [ο Ιουστινιανός Α'] ώστε μη πολιτεύεσθαι τούς έλληνίζοντας, τούς δέ τών άλλων αιρέσεων όντας αφανείς γενέσθαι της 'Ρωμαϊκής πολιτείας*», (Ιωάννης Μαλάλας, 18.42).

35. Στράβων 15.3.15. Πausανίας, 5.27.3-5.

36. Lee 1993, σ. 103. Είναι ενδεικτικό ότι δεν γίνεται πλέον λόγος γι' αυτές τις κοινότητες στη συνθήκη του 562, ενώ αντίθετα η συνθήκη του 422 περιελάμβανε ειδική μνημία για την προστασία των ζωροαστρικών κοινοτήτων στο ρωμαϊκό έδαφος στα πλαίσια της αμοιβαιότητας (Συνέλλη 1986, σσ. 52-69). βλ. επίσης Αντωνόπουλος 1990, σσ. 100-136.

37. «*έτέρων δέ πάλιν μυτηριών και αίρεσιαρχών και σχισματοποιών ών μέν αρχηγοι Μαγουσαίοι ... οί είδωλα μέν βδελυττόμενοι, είδώλοις δέ προσκυνούντες πυρι και σελήνη και ήλίω*», (Επιφάνιος Σαλαμίνος, *Πανάριον*: «*Σύντομος Αληθής λόγος περί πίστεως*», 12-13).

38. «*Τό δέ τών Μαγουσαίων έθνος ... πολύ έστι παρ' ήμίν κατά πάσαν σχεδόν τήν χώραν διασπαρμένον ... οί εθεσιν ιδιάζουσι κέρηρνται αμικτοι δντες πρός τούς άλλους ανθρώπους· λόγω δέ πρός αυτούς κεχηρησθαι,*

Ο Σωζομενός είναι ο μόνος συγγραφέας εκκλησιαστικής ιστορίας που αναφέρεται σε εκτεταμένους διωγμούς χριστιανών κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Σαπώρ β'. Περιγράφει, μάλλον κατά τρόπο περιληπτικό, τα βασανιστήρια που υπέστησαν οι χριστιανοί στο Ιράν³⁹. Την εικόνα συμπληρώνουν οι λεπτομερείς περιγραφές των βίων των μαρτύρων που είναι πραγματικά ανατριχιαστικές. Μάγοι και Αρχίμαγοι επιβάλουν φρικτά βασανιστήρια και εμφανίζονται ως ανακριτές και δικαστές⁴⁰. Ο Καθολικός επίσκοπος Κτησιφώντος Συμεών, καθώς και η αδερφή του Ταρβούλα (Tarbo) θανατώνονται μετά από βασανιστήρια. Ο Συμεών κατηγορήθηκε ως *φίλος του Καίσαρα των Ρωμαίων... τά των Περσών πράγματα τούτω καταμηνύοντα...*, καταδικάστηκε σε θάνατο *ώς προδότης της Περσών βασιλείας καί θρησκείας*⁴¹, ενώ το σώμα της αδερφής του τεμαχίστηκε (*πρίοι διχί τεμόντες ανεσκολόπισαν*), μετά την κατηγορία ότι προσπάθησε να προσηλυτίσει στο Χριστιανισμό γυναίκες του βασιλικού περιβάλλοντος⁴². Κατά τον Σωζομενό οι Μάγοι πρωτοστατούσαν στις διώξεις και *σπουδή τούς ευκτηρίους οίκους καθειλον*⁴³, ενώ στο στόχαστρο μπήκαν κυρίως οι χριστιανοί επίσκοποι και πρεσβύτεροι⁴⁴. Ο Σωζομενός υπολογίζει τον αριθμό των σφαγιασθέντων χριστιανών κατά τη διάρκεια των διωγμών σε περισσότερους από δέκα έξι χιλιάδες. Νέοι διωγμοί των χριστιανών στο Ιράν σημειώθηκαν τον πέμπτο αιώνα, στο τέλος της βασιλείας του Ισδιγέρδη Α' και επί των διαδόχων του βάραμ Ε' και Ισδιγέρδη β'. Τους διωγμούς, που ξεκίνησαν μετά από καταγγελία των Μάγων για καταστροφή ενός πυρείου από χριστιανό

καθό εισιν εξωρημένοι υπό του διαβόλου εις τό εκείνου θέλημα, παντελώς έστιν αδύνατον. Ούτε γάρ βιβλία έστι παρ' αυτοίς ούτε διδάσκαλοι δογμάτων ... γάμοις επιμαίνονται παρανόμοις και τό πύρ ηγούνται Θεόν», (βασιλείος Καισαρείας, Επιστολή αριθ. 258). Όσον αφορά τα ιερά βιβλία αντίθετη πληροφορία δίνει ο Πανσανίας: *«έπάδει δέ [ό Μάγος] έπιλεγόμενος έκ βιβλίου»,* (Ελλάδος Περιήγησις, Ηλιακά, 5.27-5.28).

39. Σωζομενός, β.9-14.

40. *«Τότε έκέλευσαν οι Μάγοι αποδυθηναι την αμνάδα του Χριστού, καί σχοίνους εβαλον έν ταίς χερσιν αυτης και έν τοίς ποσί, και πέντε άνδρες πάνυ ίσχυροι έκαστον μέλος αυτης είλκον... και ετυπτον αυτην δεινώς έμπροσθεν και όπισθεν· και τό σώμα αυτης έρρεεν τό αιμα επί την γην».* (Delehay 1905, σσ. 457, 458, 459).

41. Σωζομενός, 2.9.1-3.

42. Σωζομενός, 2.12.1-3· Labourt 1904, σσ. 56-69.

43. Σωζομενός, 2.9.3.

44. *«Περιμόντες μάγοι τε και αρχίμαγοι... επιμελώς έκακούργουν τούς έπισκόπους και πρεσβύτερους ... Άκεψιμάν τόν έπίσκοπον συνελάβοντο και πολλούς τών ύπ' αυτών κληρικών... μετ' ου πολύ δέ της συλλήψεως ίμάσιν ώμοίς χαλεπώς αυτόν έβασάνισαν οι μάγοι βιαζόμενοι προσκνησαι τόν ήλιον»,* (Σωζομενός, 2.12.4-6).

επίσκοπο, περιγράφει ο Θεοδώρητος επίσκοπος Κύρου⁴⁵. Οι Μάγοι πρωτοστατούν και πάλι, υποβάλλουν τους χριστιανούς σε φοβερά βασανιστήρια ακόμα κι αυτούς που ανήκουν στην τάξη των ευγενών⁴⁶. Ανατολικές πηγές κάνουν λόγο για σφαγή δέκα επισκόπων και εκατόν πενήντα χιλιάδων λαϊκών και κληρικών⁴⁷.

Η δημιουργία της Νεστοριανής εκκλησίας και η απόσχισή της από το βυζαντινό κέντρο προς το τέλος του πέμπτου αιώνα⁴⁸, είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση των διωγμών. Και μόνο το γεγονός ότι οι Νεστοριανοί θεωρούνταν ανεπιθύμητοι (*personae non gratae*)⁴⁹ και διώκονταν στο βυζάντιο, αρκούσε για να έχουν την ανοχή ακόμα και την εύνοια του βασιλέα των Περσών⁵⁰. Διώξεις πάντως των χριστιανών εξακολουθούν να σημειώνονται κατά τις περιόδους πολεμικών συγκρούσεων, στις οποίες όμως πρωτοστατούν Μάγοι, ενώ ο Πέρσης βασιλιάς δείχνει ανοχή προς τη χριστιανική (νεστοριανή) μειονότητα, ενίοτε δε τη στηρίζει και την προστατεύει για πολιτικούς λόγους⁵¹. Κατά τη διάρκεια του έκτου και μέχρι τις αρχές του έβδομου αιώνα μέλη του στενού περιβάλλοντος της βασιλικής οικογένειας έγιναν χριστιανοί, όπως ο προσωπικός γιατρός του Χοσρόη β' (590-628), μία από τις αγαπημένες του γυναίκες και ο υπουργός του των οικονομικών Yazdin⁵². Οι Μάγοι όμως

45. Θεοδώρητος Κύρου, 5.38. Σωκράτης, 7.18. Labourt 1904, σσ. 105-107· Συνέλλη 1986, σσ. 47, 48, όπου και η σχετική με το θέμα βιβλιογραφία.

46. *“Τών μὲν γὰρ τὰς χεῖρας ἀπέδειραν, τῶν δὲ τὰ νῶτα· ἀλλῶν δὲ τὰς κεφαλὰς ἀπὸ τῶν μετώπων ἐναρξάμενοι μέχρι τοῦ ἰνίου γυμνὰς τῶν δερμάτων εἰργάσανη· ἐνίους δὲ καλάμοις ἡμίτομοις καλύψαντες καὶ τὰς τοιὰς τῶ σώματι προσαρμόσαντες, εἶτα δεσμὰ στεγανά ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῶν ποδῶν περιθέντες, βία ἕκαστον τῶν καλάμων ἐξείλκον, ἵνα τὸ πελάζον τοῦ δέρματος παρασύροντες πικράς τὰς ὀδύνας ἐργάσωνται»*, (Θεοδώρητος Κύρου, 5.38).

47. Wigram 1910, σ. 138.

48. Στη Σύνοδο του 424 επί Καθολικού Πατριάρχη Dadjesus (Dadhiso) αποφασίστηκε η αυτόνομη πορεία της εκκλησίας της Περσίας η οποία μέχρι τότε υπήγετο στο Πατριαρχείο Αντιοχείας. (*Synodicon Orientale*, σσ. 285-298). Είναι φανερό ότι η απομάκρυνση των δύο Εκκλησιών έγινε όχι για δογματικούς λόγους (δεν υπήρχαν ακόμη νεστοριανοί) αλλά καθαρά για λόγους πολιτικούς. (Κορδώσης, (2002), σ. 154). Η Σύνοδος του 484 και 486 επί Καθολικού Πατριάρχη Ακακίου αποφάσισε την οριστική απομάκρυνση της Νεστοριανής Εκκλησίας από το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης και την υιοθέτηση του νεστοριανού δόγματος (Labourt 1904, σσ. 131-141).

49. Garsoian 1973/1974, σ. 137.

50. Ο επίσκοπος Νίσιβης Barsauma φαίνεται πως δήλωσε στον βασιλιά των Περσών Περόζη (459-484) πως αν όλοι οι χριστιανοί της χώρας του γίνουν Νεστοριανοί, τότε θα του είναι πιστοί και δεν θα λειτουργούν πλέον ως όργανα του Ρωμαίου αυτοκράτορα (Guillaumont 1969/1970, σ. 43). Βλ. και Barnes 1985, σ. 136.

51. Brock 1984, σ. 5, 6. Η στήριξη της νεστοριανής μειονότητας από τους Πέρσες βασιλείς χρησιμοποιήθηκε ως αντίβαρο απέναντι στη δύναμη των Μάγων.

52. Brock 1984, σ. 3.

παρέμειναν μέχρι τέλους εχθρικοί απέναντι στους χριστιανούς, έστω και αν αυτοί διέφεραν από τους Ρωμαίους ως προς το δόγμα⁵³.

Αντίθετα με τη στάση των ιστοριογράφων της Εκκλησιαστικής Ιστορίας, οι απόψεις των κοσμικών για τους Μάγους δεν φαίνεται να είναι εχθρικές ή επιθετικές, αντίθετα οι παρατηρήσεις τους αποδεικνύουν το μεγάλο ενδιαφέρον γι' αυτή την περίεργη κάστα ανθρώπων και τα περίεργα για το δυτικό κόσμο έθιμά τους⁵⁴. Ο Αμμιανός Μαρκελλίνος αναφέρεται εκτενώς στους Μάγους⁵⁵. Λέει πως ήταν αφιερωμένοι στη θεία λατρεία από αρχαιοτάτων χρόνων, το δε αξίωμά τους ήταν κληρονομικό⁵⁶. Ήταν οι φύλακες της ιερής φλόγας, που όπως λέγεται εσάλη από τον ουρανό στην πατρίδα τους και που οι Πέρσες βασιλείς δεν αποχωρίζονταν ακόμα και στις εκστρατείες. Ο αριθμός των Μάγων λέει ο Αμμιανός, σταδιακά αυξήθηκε και κατέστησαν μια ισχυρή πολιτική ομάδα στο Ιράν. Αναφερόμενος προφανώς στους Μάγους της Μικράς Ασίας, λέει πως ζούσαν ειρηνικά σε ατείχιστες κοινότητες, σύμφωνα με τους δικούς τους νόμους και έχαιραν εκτίμησης λόγω της ευσέβειάς τους: *„villasque inhabitantes, nulla murorum firmitudine communitas, et legibus suis uti permissi, religionis respectu sunt honorati”*⁵⁷.

Ο Αγαθίας φαίνεται ιδιαίτερα εξοικειωμένος με τις θρησκευτικές τελετές και τα έθιμα των Μάγων: *«τό δέ πύρ αυτοίς τίμιόν τε είναι δοκείκαί άγιώτατον-καί τοίνυν έν οίκίσκοις τισίν ίεροίς τε δηθεν καί αποκεκριμένοις ασβεστον οί μάγοι φυλάττουσι...»*⁵⁸. Κάνει λόγο για τα ταφικά τους έθιμα σύμφωνα με τα οποία ο νεκρός παραμένει εκτεθειμένος στο ύπαιθρο βορά των θηριών και δεν θάπτεται στη γη, που πρέπει να παραμένει αμόλυντη, όπως και το νερό⁵⁹. Καταδικάζει το έθιμο της πολυγαμίας και τους μεταξύ συγγενών γάμους (*τήν τε τών μιζεων κακοδαιμονίαν*)⁶⁰.

53. Το μένος των Μάγων και κυρίως του Αρχιμάγου Dadhormizd δέχθηκε ο καθολικός Mar Aba που κατηγορήθηκε ως φίλος του αυτοκράτορα των Ρωμαίων και αντίθετος με τα ιρανικά έθιμα. Κυρίως όμως κατηγορήθηκε για προσηλυτισμό ζωροαστρών στο Χριστιανισμό. Ο βασιλιάς Χοσρόης Α 'εμπόδισε την καταδίκη του σε θάνατο, όχι όμως την εξορία και τη φυλάκισή του που διήρκησε σχεδόν δέκα χρόνια. (Peeters, (1946), σσ. 69-112). Βλ. επίσης, Waterfield 1973, σσ. 28-29.

54. «For Agathias as for Procopius and Menander the Magi are simply priests and as such represent the Sassanian religion as a whole» (Cameron 1969/70, σ. 95). Πρώτος ο Ηρόδοτος (1.132) αναφέρθηκε στους Μάγους τονίζοντας πως η παρουσία τους στις θυσίες ήταν απαραίτητη: *«ανευ γάρ δη μάγου, ου σφι νόμος έστι θυσίες ποιέεσθαι»*.

55. Αμμιανός Μαρκελλίνος, 26.6, 33-36.

56. Αναλυτικά για τους Μάγους, βλ. Den Boeft 1999, σσ. 207-215.

57. Αμμιανός Μαρκελλίνος, ό.π.

58. Αγαθίας, β.25.1. βλ. επίσης Lee 1993, σ. 103.

59. Αγαθίας, β.22.6, β.24.11. βλ. επίσης για το θέμα των ταφικών εθίμων, Cameron 1969/70, σ. 90.

60. Αγαθίας, β.31.1

Παρόλη την ειρωνική του διάθεση ο Αγαθίας αποδέχεται ότι οι Μάγοι ήταν ιδιαίτερα μορφωμένοι και συμμετείχαν σε φιλοσοφικές συζητήσεις στη βασιλική αυλή: «*καί εἶτα ξυγκαλεσάμενος [ο Χοσρόης Α'] τούς μάγους ἐξλόγους αὐτῶ καθίστατο γενέσεώς τε καί φύσεως περί καί εἰ τόδε τό πᾶν ἀτελεύτητον εἶσται, καί πότερονμίαν τὴν ἀπάντων ἀρχὴν νομιστέον*»⁶¹. Ο Ιωάννης Μαλάλας κάνει εκτενή αναφορά στο «*ἀθάνατο πῦρ*» το οποίο «*κατηνέχθη ὡς σφαῖρα πυρός ἐκ τοῦ οὐρανοῦ*»⁶², ενώ ο Προκόπιος σημειώνει ότι οι Μάγοι έχουν μαντικές ικανότητες και προσκυνούν το πῦρ και μάλιστα προσθέτει πως το πῦρ αυτό προσκυνούσαν στο παρελθόν και οι Ρωμαῖοι: «*τό μέγα πυρεῖον ἐνταῦθά ἐστίν [στην Περσαρμενία] ο σέβονται Πέρσαι θεῶν μάλιστα· οὐδὲν τὸ πῦρ ἀσβεστον φυλάσσοντες μάγοι τὰ τε ἀλλὰ ἐς τό ακριβές ἐξοσιοῦνται καί μαντεῖα ἐς τῶν πραγμάτων τὰ μέγιστα χρόνται· τοῦτό ἐστι τό πῦρ περὶ ἑστίαν ἐκάλουν τε καί ἐσέβοντο ἐν τοῖς ἀνωχρόνοις Ῥωμαίοις*»⁶³. Στις μαντικές ικανότητες των Μάγων αναφέρεται και ο Θεοφύλακτος. Ο βασιλιάς Ορμίσδας Δ' πληροφορεῖται από μαγικό χρησμό, πως θα χάσει την εξουσία του από στασιαστές υπηκόους του⁶⁴.

Ο ανταγωνισμός των δύο θρησκειῶν οδήγησε τους θεωρητικούς του Χριστιανισμού και σε μια εκμετάλλευση του θέματος των Μάγων της βηθλεέμ που προσκύνησαν το θείο βρέφος⁶⁵. Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος ανέδειξε τους Μάγους σε προφήτες και σύμβολο της μεταστροφῆς των εθνῶν στο Χριστιανισμό⁶⁶. Οι Μάγοι της βηθλεέμ ήταν για τους βυζαντινούς Πατέρες, Πέρσες⁶⁷ που ακολουθώντας τοῦ αστέρος τό μέγα θαῦμα, ἦρθαν ἀπὸ τὴ μακρινὴ πατρίδα τους, προσκύνησαν και ακολούθως διέδωσαν στην περσική γλώσσα την εἰδηση της γέννησης του Χριστοῦ⁶⁸. Στο πρώιμο βυζάντιο η εκμετάλλευση του θέματος της προσκύνησης των Μάγων είχε

61. Αγαθίας, β.29.11.

62. Ιωάννης Μαλάλας, 2.12. Σύμφωνα με τον Μαλάλα το ιερό πῦρ μετέφερε στην Περσία από τη Συρία ο Περσέας, ο οποίος και ανέθεσε τη φύλαξή του σε *ευλαβεῖς ἀνδρας ονσπινας ἐκάλεσε μάγους*.

63. Προκόπιος, *Πόλεμοι*, β.24.2-3.

64. Θεοφύλακτος Σιμοκάττης, Γ.16.

65. Ευαγγέλιο Ματθαίου, 2.1-12.

66. «*Σὺ δέ μοι νόμι, ἀκρατὰ τούς μάγους εἶναι τύπους τῶν ἐκ τῆς ἀσεβείας τῆς πλάνης ἐπιστρεψάντων ἐθνῶν, ... πρὸς τὸν ἐν σαρκὶ τεχθέντα Χριστὸν ὀδηγουμένους*», (Ιωάννης Χρυσόστομος, *PG*, τ. 61, στ. 766).

67. Ο Κύριλλος Αλεξανδρείας και ο Διόδωρος της Ταρσού τονίζουν πως οι Μάγοι ἦρθαν ἀπὸ τὴν Περσία. Ο Θεόδοτος της Ἄγκυρας τους ονομάζει Χαλδαίους (*ODB: Adoration of the Magi*).

68. «*... και παρὰ Περσικῆς πρώτης φωνῆς μανθάνουσιν, ἀ παρὰ τῶν προφητῶν μαθεῖν οὐκ ἠνέσχοντο ... τι γὰρ ἀν εχοῖεν εἰπεῖν, μὴ δεξάμενοι τὸν Χριστὸν μετὰ τούς τοσοούτους προφήτας, δταν ἰδῶσιν μάγους ἀπὸ ὄψεως ἰνός ἀστρου τοῦτο δεξαμένους και προσκυνήσαντας τὸν φανέντα;*», (Ιωάννης Χρυσόστομος, *PG*, τ. 57, στ. 61).

σαφώς και πολιτικές προεκτάσεις. Οι Πέρσες Μάγοι σε πρώιμα βυζαντινά μνημεία εικονίζονται σύμφωνα με το στερεότυπο της εικόνας του Πάρθου ή Πέρση αιχμαλώτου, με την ίδια ακριβώς αμφίεση και στην ίδια στάση προσκύνησης⁶⁹. Στον Άγιο Αππολινάριο το Νέο στη Ραβέννα οι τρεις Μάγοι εικονίζονται σε στάση προσκύνησης φέροντες δώρα. Φορούν το χαρακτηριστικό φρυγικό κάλυμμα της κεφαλής, και κάπα η δε εικόνα τους προσομοιάζει με την εικόνα των Περσών που προσκυνούν το βυζαντινό αυτοκράτορα στη βάση του οβελίσκου του Θεοδοσίου Α' στον Ιππόδρομο της Κωνσταντινούπολης, αλλά και σε άλλα μνημεία, κυρίως θριαμβικές αψίδες της ρωμαϊκής περιόδου, όπου εικονίζονται Πάρθοι και Πέρσες αιχμάλωτοι⁷⁰. Η εικόνα της προσκύνησης των Μάγων που εμφανίζεται στον μανδύα της αυτοκράτειρας Θεοδώρας στο περίφημο μωσαϊκό στον Άγιο βιτάλιο στη Ραβέννα επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Σύγχρονοι ερευνητές υποστήριξαν πως η εικόνα της αυτοκράτειρας, που υπήρξε δωρήτρια του ναού, συμβολίζει τον πρώτο μάγο που σχεδόν κρύβεται από μια πτυχή του μανδύα της⁷¹. Άλλη ερμηνεία όμως μπορεί να στηρίξει την ιδέα της υποταγής του λαού των Περσών στη ρωμαϊκή εξουσία, δεδομένου ότι η παράσταση της προσκύνησης των Μάγων στα προαναφερθέντα μνημεία, δεν συνδυάζεται με την παρουσία του θείου βρέφους, το οποίο δεν απεικονίζεται⁷². Γίνεται μάλλον φανερό πως το θέμα της Προσκύνησης των Μάγων συνδέεται με το γόητρο του βυζαντινού αυτοκράτορα και την δημιουργία μιας νέας οικουμένης που ο ίδιος ως μόνος εκ θεού ηγεμών εξουσιάζει⁷³.

Προς το τέλος του έκτου αιώνα εντάθηκε η βυζαντινή κατά των Μάγων προπαγάνδα. Γίνεται λόγος για Μάγους ή συγγενείς Μάγων που ασπασθήκαν τον Χριστιανισμό και μαρτύρησαν για τη χριστιανική πίστη τους⁷⁴. Ο πόλεμος των θρησκειών κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του Ηρακλείου και ενσω-

69. Schneider 2006, σσ. 247-251.

70. Canepa 2009, σσ. 106-121.

71. Teteriatnikov 1997-1998, σ. 392

72. Canepa 2009, σσ. 118, 120. Οι παραπάνω αναφορές σε απεικονίσεις της Προσκύνησης των Μάγων είναι ενδεικτικές και μνημονεύονται λόγω της πιθανής σχέσης τους με την κρατική προπαγάνδα. Γενικά για απεικονίσεις του θέματος αυτού στο πρώιμο βυζάντιο και τη σχετική βιβλιογραφία, βλ. Vezin Gilberte 1950.

73. Το Ρωμαϊκό κράτος ήταν ήδη γιγαντιαίο και η περαιτέρω εξάπλωσή του ήταν αυτονόητη. Η αυτοκρατορική προπαγάνδα δεν είχε δυσκολία να ταυτίσει το κράτος αυτό με την οικουμένη, ώστε το *orbis terrarum* να εξισωθεί με το *orbis Romanus* (Χρυσός 2005, σ. 60).

74. Ο Μέγανδρος αφιέρωσε ποίημα στον Μάγο Ισαοζίτη (απ.13.3-4) που σταυρώθηκε στο Ιράν λόγω της μεταστροφής του στον Χριστιανισμό, ο Ευάγγριος (6.20) και ο Θεοφύλακτος Σιμοκάττης (Ε.12) μνημονεύουν την μάρτυρα Γολινδούχ που είχε βασιλική καταγωγή και έζησε και μαρτύρησε

ματώθηκε αργότερα ακόμα και στη βυζαντινή υμνογραφία⁷⁵. Ο θρίαμβος του Χριστού επί της θρησκείας των Μάγων και της λατρείας του πυρός έμελλε όμως να επισκιασθεί από την εμφάνιση μιας νέας θρησκείας, αυτής του Ισλάμ.

Συμπέρασμα

Η θρησκεία παίζει έναν σημαντικό ρόλο στις σχέσεις των δύο μεγάλων δυνάμεων βυζαντίου και Περσίας, κατά την περίοδο της βασιλείας των Σασανιδών. φαίνεται πως και οι δύο δυνάμεις την χρησιμοποίησαν ως όπλο επιβολής της κυριαρχίας τους στα κράτη δορυφόρους, κυρίως στην περιοχή του Καυκάσου αλλά και της Αρμενίας. Οι Αρμενικές πηγές είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικές στο θέμα αυτό και βοηθούν στο να γίνει κατανοητό ότι οι Σασανίδες, επέβαλαν δια της βίας το Ζωροαστρισμό στους κατοίκους των εδαφών που κατακτούσαν. Οι δραστηριότητες των Μάγων επηρέασαν τις βυζαντινοπερσικές σχέσεις λόγω του ότι, σύμφωνα με τις εκκλησιαστικές πηγές, πρωταγωνίστησαν στις διώξεις των χριστιανών και εμπόδισαν την εξάπλωση του χριστιανισμού στο Ιράν αλλά και στις γειτονικές με αυτό χώρες. Επέβαλαν μάλιστα την ποινή του θανάτου σε όσους εγκατέλειπαν την πατρώα θρησκεία και ασπάζονταν τον Χριστιανισμό. Οι βυζαντινοί φαίνεται να γνωρίζουν καλά το ρόλο και τα αξιώματα των Μάγων στην περσική αυλή, είναι δε χαρακτηριστικό ότι ο Ιωάννης Μαλάλας μνημονεύει το αξίωμα του «Αρχιμάγου»⁷⁶.

Παράλληλα με τη στρατιωτική και οικονομική αντιπαράθεση, γίνεται φανερό ότι διεξήχθη μεταξύ των δύο δυνάμεων και ένας αφανής πόλεμος θρησκειών. Οι αντικρουόμενες πληροφορίες γύρω από τα καθήκοντα και τις δραστηριότητες των Μάγων, που δίνουν αφ' ενός οι κοσμικοί και αφ' ετέρου οι εκκλησιαστικοί βυζαντινοί συγγραφείς, δεν σκιαγραφούν ξεκάθαρα την εικόνα τους. Η πλήρης απουσία, στην κοσμική ιστοριογραφία του τέταρτου, πέμπτου και έκτου αιώνα, περιγραφών μαζικών διωγμών ή βασανιστηρίων που να αποδίδονται σε Μάγους προβληματίζει. Τέλος η προσκύνηση του θείου βρέφους από τους Μάγους της βηθλεέμ, φαίνεται να χρησιμοποιήθηκε από την ορθόδοξη εκκλησία αλλά και τη βυζαντινή τέχνη, ως σύμβολο της μεταστροφής των λαών του Ιράν στο χριστιανισμό και συνακόλουθα της υποταγής στο Ρωμαίο αυτοκράτορα.

την εποχή του Χοσρόη Α', ενώ η μάρτυς Σιρίν συγγενής της Γολινδούχ που έζησε την ίδια περίπου εποχή, και μαρτύρησε επί Χοσρόη β', κατήγετο σύμφωνα με το *Βίο* της από επιφανή οικογένεια Μάγων και ο πατέρας της είχε υψηλό ιερατικό αξίωμα. (Devos 1946, σσ. 112-120).

75. «Χαίρε τύραννον απάνθρωπον έκβαλοῦσα της αρχης ... Χαίρε πυρός προσκύνησην παύσασα, Χαίρε φλογός παθών απαλλάτουσα». (Χαιρετισμοί της Θεοτόκου).

76. Ιωάννης Μαλάλας, 18.30.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνόπουλος 1990 = Π. Αντωνόπουλος, *Πέτρος Πατριάρχης. Ο Βυζαντινός διπλωμάτης, αξιωματούχος και συγγραφέας*, (Αθήνα 1990).
- Assmusen 2008 = J. Assmusen, "Christians in Iran", *Cambridge History of Iran*, τ. III (2) (2008), σσ. 924-948.
- Barnes 1985 = T. Barnes, "Constantine and the Christians of Persia", *Journal of Roman Studies*, 75 (1985), σσ. 126-136.
- Blockley 1992 = R. Blockley, *East Roman Foreign Policy*, (Leeds 1992).
- Borm 2007 = H. Borm, *Prokop und die Perser*, (Stuttgart 2007).
- Boyce 1968 = M. Boyce, *The Letter of Tansar*, (Rome 1968).
- Boyce 2007 = M. Boyce, *Zoroastrians: Their Religious Beliefs and Practices*, [α' εκδ. 1979] (New York 2007).
- Brock 1984 = S. Brock, "Christians in the Sasanian Empire : A case of divided loyalties", *Syriac Perspectives on Late Antiquity*, [Variorum, no VI], (London 1984).
- bury 1958 = J. B. βω^ *History of the Later Roman Empire*, τ. I, II, Dover edition.
- Cameron 1969/1970 = Av. Cameron, "Agathias on the Sassanians", *DOP*, 23/24, σσ. 67-83.
- Cameron-Hall 1999 = Av. Cameron-Hall, *Eusebius Life of Constantine*, (Oxford 1999).
- Canepa 2009 = M. P. Canepa, *The two eyes of the earth. Art and ritual of kingship between Rome and Sasanian Iran*, Berkeley, Los Angeles, (London 2009).
- Chaumont 1958 = M. L. Chaumont, "Le culte d' Anahita a Stakhr et les premiers Sassanides", *Revue de l'Histoire des Religions*, σσ. 154-175.
- Chaumont 1973 = M. L. Chaumont, "Conquetes Sassanides et Propagande Mazdeenne", *Historia* 22 (1973), σσ. 664-710.
- Christensen 1944 = A. Christensen, *L'Iran sous les Sassanides*, (Copenhagen 1944).
- Χρυσός 2005 = E. Χρυσός, «Το βυζάντιο και η Διεθνής Κοινωνία του Μεσαίωνα». *Το Βυζάντιο ως Οικουμενική*, [Διεθνή Συμπόσια 16], Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο βυζαντινών Ερευνών, (Αθήνα 2005), σσ. 59-78.
- Daryaee 2009 = T. Daryaee, *Sasanian Persia: The Rise and Fall of an Empire*, London, (New York 2009).
- Daryaee 2008 = T. Daryaee, *Sasanian Iran, 224-651*, (California 2008).
- De Jong 1997 = Al. De Jong, *Traditions of the Magi, Zoroastrianism in Greek and Latin Literature* [Religions in the Graeco-Roman World, τ.133], (Leiden, New York, Koln 1997).
- Delehay 1905 = H. Delehay «Μαρτύριον τής Αγίας Μάρτυρος Ἰίας», *Les Versions Grecques des Actes des Martyrs Persans sous Sapor II*, σσ. 457-459.
- Den Boeft 1999 = J. Den Boeft, "Ammianus Marcellinus on the Magi", *The Late Roman World and its Historian*, (New York 1999), σσ. 207-215.
- Devos 1946 = P. Devos, «Ἀθλησις τής αγίας μάρτυρος Σιρής μαρτυρησάσης ἐν Περσίδι, συγγενίδος τυχανούσης τής αγίας Γολινδούχκαϊάτης μαρτυρησάσης ἐπιχοσρούου τοῦ πάππου Χοσρούου τοῦ νῦν βασιλεύοντος Περσίδος», *AnBoll* 64 (1946), σσ. 112-131.
- Dignas-Winter 2008 = B. Dignas-E. Winter, *Rome and Persia in Late Antiquity. Neighbours and Rivals*, Cambridge. [Τίτλος πρωτοτύπου: *Rom und das Perserreich: Zwei Weltmächte zwi-*

- schen Konfrontation und Koexistenz*, Berlin, 2001].
- Duchesne-Guillemin 2008 = J. Duchesne-Guillemin, "Zoroastrian Religion", *Cambridge History of Iran*, τ. III (2), σσ. 866-908.
- Ελισαίος 1867 = Ελισαίος, Elysee, "*Histoire de Vartan et de la guerre des Armeniens*"; Victor Langlois (εκδ. μτφρ.). *Collection des historiens anciens et modernes de l'Armenie*, τ. II, Paris 1867, σσ. 183-251.
- Fowden 1993 = G. Fowden, *Empire to Commonwealth*, (London 1993).
- Frye 1964 = R. Frye "The Charisma of Kingship in Ancient Iran", *Iranica Antiqua* 4 (1964), σσ. 36-55.
- Frye 2006 = R. Frye, "The Political History of Iran under the Sassanians", *Cambridge History of Iran*, τ. III (1), σσ. 116-180.
- Gariboldi 2010 = An. Gariboldi, *Sasanian Coinage and History: The Civic Numismatic Collection of Milan*, (California 2010).
- Garsoian 2006 = N. Garsoian, "Byzantium and the Sasanians", *Cambridge History of Iran*, τ. III (1), σσ. 568-592.
- Garsoian 1973/1974 = N. Garsoian, "Le role de l'hierarchy chretienne dans les rapports diplomatiques entre Byzance et les Sassanides", *Revue des Etudes Armeniennes*, 10 (1973/74), σσ. 119-138.
- Ghirshman 2009 = R. Ghirshman, *Iran*, (New York 2009) [τίτλος πρωτοτύπου: *L'Iran des origines a l'Islam*, Paris, 1951].
- Gignoux 1973 = Ph. Gignoux, "Etudes des variants textuels des inscriptions de Kirdir", *Le Musion*, 86, σσ. 193-216.
- Gignoux 2008 = Ph. Gignoux, "Middle Persian inscriptions", *Cambridge History of Iran*, τ. III (2), σσ. 1205-1211.
- Γλύκατζη-Αρβελέρ 1992 = Ε. Γλύκατζη-Αρβελέρ, *Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, (Αθήνα 1992) [τίτλος πρωτοτύπου: *L'ideologiepolitique de l'empire byzantine*, α' έκδ. Paris, 1977].
- Gobl 2006 = R. Gobl, "Sasanian Coins", *Cambridge History of Iran*, τ. III (1), σσ. 322-342.
- Guillaumont 1969/1970 = A. Guillaumont, "Justinien et l' eglise Perse", *DOP*, 23-24 (1969/1070), σσ. 39-66.
- Herrmann 2000 = G. Herrmann, "The Rock Reliefs of Sasanian Iran", *Mesopotamia and Iran in the Parthian and Sasanian Periods*, J. Curtis (εκδ.), σσ. 35-45.
- Holum 1977 = K. Holum "Pulcheria's Crusade and the ideology of the Imperial Victory", *GRBS* 18 (1977), σσ. 153-172.
- Κόλια-Δερμιτζάκη 1991 = Α. Κόλια-Δερμιτζάκη, *Ο Βυζαντινός Ιερός Πόλεμος*, (Αθήνα 1991).
- Κορδώσης 2002 = Μ. Κορδώσης, *Το Βυζάντιο και ο δρόμος προς την Ανατολή*, (Αθήνα 2002).
- Labourt 1904 = J. Labourt, *Le Christianisme dans l'Empire Perse sous les Sasanides 224-632*, (Paris 1904).
- Λάζαρος 1867 = Lazare de Pharbe, "Histoire d'Armenie", Victor Langlois (εκδ. μτφρ.), *Collection des historiens anciens et modernes de l'Armenie*, τ. II (Paris 1867), σσ. 259-367.
- Lee 1993 = A. Lee, *Information and frontiers, Roman foreign Relations in Late Antiquity*, (Cambridge 1993).
- Masudi 1863 = Al-Masudi, *Les Prairies d'Or*, τ. II, Barbier de Meynard et Pavet de Courteille

- (μτφρ.), (Paris 1863).
- ^ταύρα-Σπανού 2008 = Σ. ^ταύρα-Σπανού, *Χριστιανισμός και Παγκοσμιότητα στο πρώιμο Βυζάντιο*, (Αθήνα 2008).
- Peeters 1946 = P. Peeters, “Observations sur la vie syriaque de Mar Aba, Catholicos de l’Eglise Perse (540-552)”, *Miscellanea Giovanni Mercati*, τ. V, [Studi e Testi 125], (Citta del Vaticano 1946), σσ. 69-112.
- Pourshariati 2008 = P. Pourshariati, *Decline and Fall of the Sasanian Empire*, London, (New York 2008).
- Schneider 2006 = R. Schneider, “Orientalism in Late Antiquity. The Oriental in Imperial and Christian Imagery”, *Eran ud Aneran*, (Munchen 2006).
- Συνέλλη 1986 = Κ. Συνέλλη, *Οι διπλωματικές σχέσεις Βυζαντίου και Περσίας έως τον Στ’αίωνα*, (Αθήνα 1986).
- Synodicon Orientale* 1902 = *Synodicon Orientale*, J. B. Chabot, *Synodicon Orientale ou recueil de synodes nestoriens. Notices et Extraits des Manuscrits de la Bibliotheque Nationale*, (Paris 1902).
- Tabari 1999 = Al-Tabari, *The History of al- Tabari, The Sasanids, the Byzantines. The Lakmids, and Yemen*, τ. V, C. Bosworth (μτφρ.), New York, 1999.
- Teteriatnikov 1997/1998 = N. Teteriatnikov, “The ‘Gift Giving’ Image: The Case of the Adoration of the Magi”, *Visual Resources*, τ. XIII, σσ. 381-391. (<http://www.tandfonline.com/loi/gvir20>)
- Venetis 2003 = Ev. Venetis, “The Zoroastrian Priests and the Foreign Affairs of Sasanian Iran and the Later Roman Empire [5th cent.]”, *The International Journal of Ancient Iranian Studies [Name-ye Iran-e Bastan]* τ. III/I (2003), σσ. 47-78.
- Veizin 1950 = Gilberte Veizin, *L’adoration et le cycle des Mages dans l’art chretien primitive. Etude des influences orientales et grecques sur l’art chretien*. [Forme et Style, Essais et Memoires d’Art et d’Archeologie] (Paris 1950).
- Vryonis 1967 = S. Vryonis, *Byzantium and Europe*, (London 1967).
- Waterfield 1973 = R. Waterfield, *Christians in Persia. Assyrians, Armenians, Roman Catholics and Protestants*, (London 1973).
- Wigram 1910 = W. Wigram, *An Introduction to the History of the Assyrian Church: Or the Church of the Sassanid Persian Empire*, (New York 1910).
- Wisehofer 2010 = J. Wisehofer, *Ancient Persia, from 550BC to 650AD*, (London, New York 2010) [α’έκδ. 1996].

IOANNA ZOUMBERI
e-mail: jzouberi@otenet.gr

THE ZOROASTRIAN CLERGY AND CHRISTIANITY

ABSTRACT

During the early Sasanian era, Zoroastrianism became the official religion of Iran. This meant that high Zoroastrian priests, called “Magi” in the West, were made very strong and powerful. The King of Kings Ardashir I and his son Shapour I, as well as his grandson Ohrmisdas I, awarded them various honours and positions. They had not only religious responsibilities but also secular. They participated in diplomatic activities and had juridical authorities. Most of all, the “Magi” were the guardians of the old Zoroastrian faith and customs and had great influence in the Sasanian royal court. The Zoroastrian clergy composed a higher class in the Persian society and was further divided in rank and function (chief of priests, teacher-priests, judges, and priests attending the fires).

From the fourth century onwards Christian missionaries and “Magi” became rivals. The latter were accused by the early Christian church fathers and church historians of persecutions, tortures and death penalties against the Christians of Persia and were targeted as their great enemies. Christians were persecuted in Iran because of Constantine’s the Great universal aspirations and his proclamation of being the leader of all Christians in the *oikoumene*. The *Vitae* of Iranian Martyrs show the “Magi” as diabolical figures and accuse them of immoral customs and practices. The Evangelical reference to the *proskynisis* of the Magi in Bethlehem (Matthew 2:1-12), became a propaganda tool for Christians and was probably used during Justinian’s era as a symbol of Persian submission to the Roman Emperor.